

Київський університет імені Бориса Грінченка

ЗАПОРОЖЧЕНКО ЮЛІЯ ГРИГОРІВНА

УДК 378.015.62 (043.3)

**СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ІРЛАНДІЇ**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Київському національному
університеті імені Тараса Шевченка,
Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Лещенко Марія Петрівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
завідувач кафедри педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор,
Матвієнко Ольга Василівна,
Київський національний лінгвістичний університет,
проректор з наукової роботи;

кандидат педагогічних наук,
Авшенюк Наталія Миколаївна,
завідувач відділу порівняльної професійної педагогіки
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
Національної академії педагогічних наук України.

Захист відбудеться 19 травня 2011 р. о 12 год. на засіданні спеціалізованої вченої
ради K26.133.01 в Київському університеті імені Бориса Грінченка за адресою:
04053, м. Київ, вул. Воровського, 18/2.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Київського університету імені
Бориса Грінченка за адресою: 04212, м. Київ, вул. Тимошенка, 13/6.

Автореферат розісланий __ квітня 2011 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. В. Сорока

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У сучасному світі глобалізаційних перетворень проблема забезпечення якості вищої освіти набула особливої гостроти. Підписавши Болонську декларацію у 2005 році, Україна тим самим обрала курс на інтеграцію в європейський простір. Для успішної євроінтеграції країні необхідні швидкі й дієві зміни на державному та інституційному рівнях: забезпечення рівного доступу до якісної освіти, збільшення автономії вищих навчальних закладів, раціональне фінансування і ефективність використання ресурсів у системі освіти. Невирішеність цих та інших проблем освітньої галузі гальмують інтеграційні процеси держави, які є надзвичайно важливими для України, адже сприятимуть ряду позитивних зрушень, зокрема, і в процесі забезпечення якості вищої освіти, яка відповідно до європейських параметрів потребує удосконалення. Так, Робоча група з розвитку Болонського процесу оцінила систему забезпечення якості вищої освіти України у 3,5 бали з 5, тоді як загальний бал країн-учасниць склав 4,1.

Продуктивним, на нашу думку, для України може стати вивчення позитивного освітнього досвіду Ірландії, як активного учасника євроінтеграційних процесів. Підтвердженням високого рівня якості послуг вищих навчальних закладів Ірландії є звіти зовнішніх незалежних перевірок європейських і міжнародних організацій, зокрема, Європейської університетської асоціації (European University Association) та Організації економічної співпраці й розвитку (the Organisation for Economic Cooperation and Development). Відомо, що за останні тридцять років цій країні вдалося подолати глибоку економічну кризу та увійти в п'ятірку найрозвиненіших країн Європи. Значною мірою така динаміка розвитку Ірландії була зумовлена державною політикою інвестування у галузь вищої освіти й технологічний сектор. Ключовим принципом ірландської національної системи освіти є розуміння ролі вищої освіти в розвитку як окремої особистості, так і загального суспільно-економічного добробуту держави, що рухається в напрямі побудови суспільства знань. Система, що розвинулась в Ірландії з 1997 року цілком консолідує з системою забезпечення якості, представленою у документі Європейської асоціації з забезпечення якості (European association for quality assurance (ENQA) «Європейські стандарти та рекомендації для забезпечення якості вищої освіти» 2005 року. Цей факт, а також те, що ірландська національна кваліфікаційна рамка була взята за основу при розробці європейських кваліфікаційних рамок, дозволяє зробити висновок про те, що система забезпечення якості вищої освіти Ірландії у своїх перетвореннях на кілька років випередила загальноєвропейську.

Коло досліджуваних проблем, пов'язаних з забезпеченням якості вищої освіти, надзвичайно широке: сутність, критерії, показники якості, як педагогічної категорії (О. Андрійчук, Є. Владимирська, О. Локшина, В. Луговий, Т. Лукіна, О. Ляшенко, О. Савченко та ін.); нормування, стандартизація освітньої якості (Ю. Зіньковський, Н. Ничкало, Ж. Таланова та ін.); моніторинг якості усіх рівнів освіти (В. Беспалько, В. Бобрицька, А. Денисенко, О. Коваленко, В. Огнев'юк, З. Рябова, А. Шегеда, Л. Хоружа, О. Ярошенко та ін.); педагогічна діагностика (О. Андрієнко, О. Ануфрієва, С. Мартиненко, А. Підласий та ін.); інформаційно-

комунікаційні технології як засоби підвищення якості освіти (В. Биков, М. Жалдак, Н. Морзе, С. Сисоєва, О. Спірін та ін.); якісний підхід до управління освітою (Л. Ващенко, Л. Гриневич, Г. Єльнікова, В. Луговий, В. Олійник, І. Пархоменко, В. Радченко, В. Стельмашенко та ін.).

Світовий досвід розробки та впровадження моніторингу якості освіти відображений у працях вітчизняних учених (О. Локшиної, О. Ляшенка, Т. Лукіної, В. Огнев'юка, І. Шимків). Вітчизняними науковцями здійснено порівняльно-педагогічні дослідження освітніх систем економічно розвинутих країн: Канади (М. Лещенко, Н. Микитенко, Н. Мукач), США (І. Гушлевська, Т. Кошманова, Т. Чувакова), країн західноєвропейського регіону (О. Матвієнко, Г. Поберезська, Л. Пуховська), зокрема, Великобританії (Н. Авшенюк, Г. Бутенко, С. Коваленко, А. Соколова), Німеччини (Н. Абашкіна, Н. Махія, С. Павлюк), Франції (О. Авксентьєва, Н. Лавриченко, А. Максименко). Вивченню реформування середньої та вищої освіти Ірландії присвячене дисертаційне дослідження Ю. Кучер.

Велике значення мають дослідження російських науковців з проблем якості освіти (О. Савельєв, В. Селезньова, О. Субетто, В. Трайнев), розробки та впровадження систем управління якістю освіти (М. Поташник, В. Садков, О. Сахарчук, М. Солодкая, Ю. Карабасов, Є. Яковлев), закономірностей розвитку зарубіжних освітніх систем (Ю. Алферов, Б. Вульфсон, О. Джуринський).

Варто відзначити роботи ірландських експертів, які займалися проблемами забезпечення якості вищої освіти: Д. Дуглас (D. Douglas), М. Кароне (M. Carone), Е. Кенні (A. Kenny), Б. Магуір (B. Maguire), К. Магуір (K. Maguire), О. МакКаул (O. McCaul), Г. МакНамара (G. McNamara), Дж. Мюррей (J. Murray).

Разом з цим, як показало дослідження джерельної бази, досі не здійснювалось ґрунтовне порівняльно-педагогічне дослідження системи забезпечення якості вищої освіти Ірландії. Таким чином, соціальна значущість проблеми забезпечення якості вітчизняної вищої освіти у контексті її інтеграції в європейський освітній простір, недостатня її наукова розробка, наявність позитивного досвіду Ірландії у сфері освіти зумовили вибір теми нашого наукового дослідження **«Система забезпечення якості вищої освіти в Ірландії»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження входить до тематичного плану наукових досліджень факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Розробка рекомендацій щодо психолого-методичного забезпечення інформаційних технологій оцінки та моніторингу якості освіти у ВНЗ України» (номер державної реєстрації теми 0108U002461).

Тема дисертаційного дослідження затверджена на засіданні Вченої ради факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 8 від 18.12.2007 року), уточнена на засіданні Вченої ради факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 5 від 19.01.2010 року) і узгоджена в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології НАПН України (протокол

№ 2 від 30.03.2010 року).

Мета дослідження – здійснити комплексний аналіз системи забезпечення якості вищої освіти Ірландії в контексті євроінтеграційних процесів та окреслити можливості застосування її перспективного досвіду в Україні.

Відповідно до мети дослідження поставлено такі **завдання**:

1. Визначити ступінь дослідженості проблеми у вітчизняному науково-педагогічному просторі.
2. Проаналізувати зарубіжні підходи до визначення поняття «забезпечення якості вищої освіти».
3. Охарактеризувати історичні та соціально-економічні передумови формування системи забезпечення якості вищої освіти Ірландії в контексті неперервної освіти.
4. Здійснити педагогічний аналіз функціонування системи забезпечення якості вищої освіти Ірландії в умовах євроінтеграційних перетворень.
5. На основі аналізу загальноєвропейських тенденцій, а також досвіду Ірландії розробити науково-методичні рекомендації для покращання ефективності вітчизняної системи забезпечення якості вищої освіти.

Об'єкт дослідження – вища освіта в Ірландії.

Предмет дослідження – система забезпечення якості вищої освіти Ірландії в контексті євроінтеграційних процесів.

Методологічну і теоретичну основу дослідження становлять:

- основні положення компаративної педагогіки (Б. Вульфсон, А. Джуринський, Н. Лавриченко, М. Ларіонова, М. Лещенко, О. Матвієнко, А. Сбруєва, О. Сухомлинська, Л. Пуховська та ін.);
- концептуальні засади реформування національних систем освіти в контексті глобалізаційних процесів (В. Борисенков, М. Згуровський, Н. Ничкало, В. Огнев'юк, С. Сисоєва та ін.);
- філософські узагальнення поняття якості освіти (В. Андрущенко, В. Вікторов, Д. Дзвінчук, І. Зязюн, В. Кремень, В. Кудін, О. Субетто та ін.);
- системний підхід у педагогіці (Ю. Бабанський, В. Беспалько, Б. Голуб, В. Краєвський, І. Підласий та ін.);
- концепція якості в педагогічному аспекті (Т. Лукіна, А. Марушкевич, О. Савченко, Л. Хоружа та ін.);
- положення про якість освіти, як основу функціонування освітніх систем (О. Дубасенюк, В. Кремень, О. Ляшенко та ін.);
- якісний підхід до управління освітньою галуззю (Л. Ващенко, Г. Єльнікова, В. Луговий, В. Олійник та ін.).

Методи дослідження. Для досягнення визначеної мети і розв'язання поставлених завдань нами використовувались такі *теоретичні методи* дослідження: вивчення праць вітчизняних і зарубіжних дослідників та провідних європейських експертів освітньої якості, звітів європейських організацій, нормативно-правових актів, урядових документів, законів, статистичних даних, аналіз, синтез, класифікація та узагальнення фактів для визначення особливостей

функціонування системи забезпечення якості вищої освіти Ірландії; порівняльно-історичний, спрямований на вивчення розвитку системи забезпечення якості вищої освіти Ірландії; квалітативний, за допомогою якого здійснено аналіз взаємозв'язків якісних показників усіх компонентів неперервної освіти досліджуваної країни; компаративний, що використовувався для зіставлення і порівняння досвіду Ірландії та України; прогностичний, що забезпечив виявлення можливостей ефективного впровадження позитивного досвіду Ірландії для підвищення ефективності вітчизняної системи забезпечення якості вищої освіти; *емпіричні методи*: наукові консультації, інтерв'ю з експертами європейських агенцій та ірландських державних урядових структур у режимі дистанційного спілкування.

Джерельну базу дослідження складають:

- документи європейських організацій щодо забезпечення якості вищої освіти (публікації Європейської асоціації з забезпечення якості (ENQA): «Процедури забезпечення якості у європейській вищій освіті» (2003 р.), «Європейські стандарти та рекомендації для забезпечення якості вищої освіти» (2005 р.), «Забезпечення якості і кваліфікаційні рамки» (2008 р.), «Рекомендації щодо зовнішніх перевірок агенцій із забезпечення якості у європейському просторі вищої освіти» (2009 р.) та ін.; звіти Європейської університетської асоціації (EUA) 1999 р., 2001 р., 2003 р., 2005 р., 2007 р. та ін.; документи Союзу європейських студентів (ESU): «Постанова про інституційне забезпечення якості» (2004), «Постанова про незалежну перевірку агенцій з забезпечення якості й акредитації», (2004 р.), «У напрямі до європейської кваліфікаційної рамки» (2008 р.) та ін.; публікація «Код позитивної практики» ('Code of good practice') Європейського консорціуму з акредитації (2004 р.);

- нормативно-правові акти в сфері освіти і забезпечення якості вищої освіти Ірландії (Акт про агенцію з управління вищою освітою 1971 року (Higher Education Authority Act, 1971), «Зелена книга: освіта для світу, що змінюється» 1992 року (Education for a Changing World (1992) – Green Paper on Education), Акт про університети 1997 року (Universities Act, 1997), Акт про освіту 1998 року (Education Act, 1998), Акт про кваліфікації 1999 року (Qualifications (Education and Training) Act, 1999), «Навчання для життя – біла книга освіти дорослих» 2000 року (Learning for Life: White Paper on Adult Education, 2000) та ін.);

- документи, звіти і статистичні дані Міністерства освіти й навчок Ірландії та інших організацій (Ради ірландських університетів з питань якості, Ради з питань вищої освіти й навчальних сертифікатів, Управління з питань національних кваліфікацій Ірландії, Агентства з управління вищою освітою та ін.);

- праці ірландських та інших європейських дослідників, педагогів, експертів в галузі забезпечення якості вищої освіти (А. Вроейнстїйн (A. Vroeijenstijn), Д. Грін (D. Green), Т. Дафф (T. Duff), Д. Діл (D. Dill), Д. Дуглас (D. Douglas), А. Ешворт (A. Ashworth), М. Кароне (M. Carone), Дж. Кауко (J. Kauko), Е. Кенні (A. Kenny), Б. Магуйр (B. Maguire), К. Магуйр (K. Maguire), О. МакКаул (O. McCaul), Г. МакНамара (G. McNamara), Дж. Мюррей (J. Murray), Р. Харві (R. Harvey) та ін.);

- результати наукових досліджень вітчизняних і російських науковців та педагогів;

- матеріали наукових конференцій, науково-практичних семінарів, присвячених проблемам забезпечення якості вищої освіти.

Організація дослідження. Дослідження проводилося упродовж 2006 – 2010 років. На *пошуковому етапі* (2006–2008 рр.) здійснювався добір та аналіз джерельної бази дослідження, розроблялися його вихідні теоретичні положення, об'єкт, предмет, мета і завдання. На *дослідно-аналітичному етапі* (2008–2009 рр.) продовжувався аналіз джерельної бази дослідження, формувався його поняттійно-категоріальний апарат, здійснювалась систематизація та структурування особливостей організації та функціонування системи забезпечення якості вищої освіти Ірландії. На *підсумковому етапі* (2009–2010 рр.) досліджувались перспективи впровадження досвіду Ірландії для підвищення ефективності вітчизняної системи забезпечення якості вищої освіти, формувалися загальні висновки, визначалися перспективи подальших досліджень.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягають у тому, що *вперше* у вітчизняній педагогічній науці здійснено комплексний аналіз системи забезпечення якості вищої освіти Ірландії з огляду на євроінтеграційні перетворення (стандартизація, розробка національних та європейських кваліфікаційних рамок, автономізація ВНЗ, створення незалежних агенцій і мереж забезпечення якості освіти, розвиток національних систем забезпечення якості в контексті чотирирівневого підходу: інституційний, національний, європейський, громадський рівні), виявлено історичні та соціально-економічні передумови становлення цієї системи в контексті взаємозв'язків усіх компонентів неперервної освіти; охарактеризовано теоретичні основи забезпечення якості вищої освіти (теорія обмежених ресурсів (The Theory of Limited Supply), теорія якості в контексті місії (The Theory of Quality Within Mission), теорія доданої вартості (The Theory of Value-Added); введено в науковий обіг персоналії ірландських науковців-експертів в галузі забезпечення якості освіти; *уточнено* змістове наповнення поняття «забезпечення якості вищої освіти»; *подальшого розвитку* набула методологія порівняльно-педагогічного дослідження в контексті вивчення процесів забезпечення якості у європейському просторі вищої освіти.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що на основі наукового аналізу зарубіжного педагогічного досвіду доведено доцільність його впровадження у вітчизняну теорію і практику забезпечення якості вищої освіти; розроблено рекомендації щодо підвищення ефективності вітчизняної системи забезпечення якості вищої освіти з огляду на євроінтеграційні перетворення; основні результати, положення, поняття, рекомендації та джерельна база дослідження можуть бути використані аспірантами, докторантами, здобувачами у процесі дослідження зарубіжного педагогічного досвіду, викладачами вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації у ході викладання курсів з теорії та історії педагогіки, спецкурсів з порівняльної педагогіки («Історія зарубіжної педагогіки», «Моніторинг якості освіти», «Педагогіка вищої школи», «Світові

системи освіти», «Стандарти європейського простору»).

Результати дисертаційного дослідження педагогічного досвіду Ірландії щодо забезпечення якості вищої освіти впроваджено в Україні в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка (довідка про впровадження № 056/231 від 13.09.2010 р.), Житомирському державному університеті імені Івана Франка (довідка про впровадження № 459 від 13.09.2010 р.), Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка (довідка про впровадження № 1970/01 від 07.04.2011 р.).

Вірогідність результатів дослідження забезпечується методологічною й теоретичною обґрунтованістю його вихідних положень, комплексним використанням науково-дослідницьких методів, аналізом джерельної бази, зокрема, вітчизняних і зарубіжних педагогічних праць, статистичних даних, нормативно-правових документів, участю дисертанта в обговореннях проблем якості і забезпечення якості вищої освіти з ірландськими та європейськими експертами в режимі дистанційного інтерактиву.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження висвітлювалися у доповідях на міжнародних наукових конференціях: «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору: моніторинг якості освіти» (II Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 22-25 листопада 2007 р.); «Проблеми особистості в сучасній науці: результати та перспективи досліджень» (X Міжнародна конференція молодих науковців, м. Київ 23-24 квітня 2008 р.); «Місія викладача вищої школи в контексті сучасних освітніх викликів» (Міжнародна науково-практична конференція, м. Львів, 16-17 жовтня 2008 р.); «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору: моніторинг якості освіти» (III Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ 27-29 листопада 2008 р.); «Проблеми емпіричних досліджень у психології» (II Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 4-5 грудня 2008 р.); «Проблеми особистості в сучасній науці: результати та перспективи досліджень» (XI Міжнародна конференція молодих науковців, м. Київ, 14-15 квітня 2009 р.); «1020-річчя історії шкільної освіти в Україні: традиції, сучасність та перспективи» (Міжнародна наукова конференція, м. Київ, 23 квітня 2009 р.); «Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій» (II Міжнародна наукова конференція, м. Суми, 27-30 квітня 2009 р.); «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології» (IV Міжнародна науково-практична конференція, м. Рівне, 14-15 жовтня 2010 р.); всеукраїнській науковій конференції: «Інтернет-ресурс української науки» (V Всеукраїнська науково-практична конференція, м. Київ, 12-14 липня 2010 р.); наукових семінарах: VI Мистецько-педагогічні читання пам'яті професора О. П. Рудницької (м. Київ, 4-5 грудня 2008 р.); Звітна наукова конференція Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України (м. Київ, 24 березня 2011 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено у 12-ти одноосібних публікаціях: 1 навчально-методичних рекомендаціях; 5 статтях

у провідних науково-педагогічних фахових виданнях, затверджених ВАК України; 2 – у наукових виданнях; 4 – у збірниках матеріалів конференцій.

Структура і обсяг дисертації: робота складається зі списку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 232 сторінки, з яких основний зміст викладено на 169 сторінках. Дисертація містить 8 таблиць, 9 рисунків. Список використаних джерел включає 256 найменувань, з яких 137 – іноземною мовою. Робота містить 15 додатків на 32 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, його доцільність; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження; схарактеризовано теоретико-методологічні засади та методи дослідження; подано джерельну базу дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення отриманих результатів; представлено дані щодо апробації результатів дослідження; відображено відомості стосовно обсягу та структури дисертаційної роботи.

У першому розділі **«Забезпечення якості вищої освіти як педагогічна проблема»** виявлено ступінь дослідженості проблеми у вітчизняному педагогічному просторі; відображено зміни, що відбулися в національній системі забезпечення якості вищої освіти в результаті обрання стратегії євроінтеграції; охарактеризовано і класифіковано підходи до визначення понять «якість вищої освіти», «забезпечення якості вищої освіти» вітчизняних і зарубіжних науковців.

Визначено, що нині проблема якості вищої освіти та її забезпечення в міжнародному освітньому просторі набуває особливої гостроти. Підписавши Болонську декларацію у 2005 році Україна тим самим обрала курс на європейську інтеграцію, для успішного виконання якої нашої державі необхідно привести національну систему забезпечення якості вищої освіти у відповідність з загальноєвропейськими вимогами (міжнародні стандарти ISO 9000:2000, рекомендації Європейської асоціації з забезпечення якості вищої освіти тощо).

Феномен якості освіти став предметом філософських (В. Андрущенко, І. Зязюн, М. Кисіль, В. Огнев'юк), психологічних (Л. Карамушка), педагогічних (О. Ляшенко, В. Луговий, Н. Ничкало, О. Савченко, Л. Хоружа), кваліметричних (О. Ануфрієва, Г. Гунда, І. Єльнікова, Л. Одерій, В. Ціба), економічних (Н. Верхоглядова), соціологічних (Ю. Романенко) досліджень вітчизняних теоретиків, практиків, управлінців освітньої галузі.

Понятійно-категоріальний дискурс проблеми дослідження охоплює праці вітчизняних науковців, які присвячені вивченню теоретичних і методичних засад її функціонування і нормування (О. Андрійчук, Є. Владимирська, Ю. Зіньковський, В. Луговий, Т. Лукіна, О. Ляшенко, Н. Ничкало, В. Огнев'юк, О. Савченко, Ж. Таланова), розробці методик діагностики результатів навчання (О. Андрієнко, О. Ануфрієва, С. Мартиненко, А. Підласий), здійсненню перманентного

моніторингу якості (В.Беспалько, В.Бобрицька, А.Денисенко, О.Коваленко, С.Мартиненко, В.Огнев'юк, З.Рябова, А.Шегеда, Л.Хоружа, О.Ярошенко), управлінню якістю освіти (Л.Вашченко, Л.Гриневич, Г.Єльнікова, В.Луговий, В.Олійник, І.Пархоменко, В.Радченко, В.Стельмашенко), застосуванню інформаційно-комунікаційних технологій у освітніх процесах (В.Биков, В.Гапон, О.Овчарук, С.Сисоєва, О.Спирін), вивченню зарубіжного досвіду функціонування систем забезпечення освітньої якості (Н.Авшенюк, І.Зварич, М.Лещенко, О.Матвієнко, Л.Пуховська), що є свідченням актуалізації проблематики якості освіти у вітчизняному педагогічному просторі.

У вітчизняних дослідженнях виявлено плюралізм підходів до визначення поняття «якість освіти». Вітчизняні науковці (Н.Кот, О.Ляшенко) виокремлюють кілька причин, що зумовили труднощі у визначенні цього поняття: його багатоаспектність; зміни пріоритетів у вітчизняній системі освіти (неперервна освіта, інформаційно-комунікаційні технології, компетентнісний підхід тощо); складність кількісного вимірювання вихідних даних. Особливо складним виявилось формулювання вичерпного визначення дефініції «якість освіти» на сучасному етапі розвитку людства у процесі надшвидких змін у всіх аспектах людської життєдіяльності, в контексті яких якість освіти може трактуватись по-різному.

У деяких вітчизняних дослідників (В.Александров, В.Луговий, О.Ляшенко) простежується системний підхід до визначення якості освіти, у світлі якого цю категорію можна охарактеризувати як результат навчання та як чинники формування цього результату, що зумовлені метою, змістом, методологією, організацією, технологією освіти тощо. Ряд вітчизняних науковців розглядають якість освіти за різними рівнями – внутрішнім (або інституційним) (Н.Сидорчук, О.Чемерис), зовнішнім (відповідність запитам споживачів) (Л.Віткін, О.Волков, Н.Івко) та їх сукупністю (Ю.Зіньковський, В.Малько).

У ході дослідження виявлено, що система забезпечення якості вищої освіти України у її сучасному вигляді утворилася порівняно нещодавно – наприкінці 90-х років ХХ ст. До того часу у вітчизняній практиці домінував авторитарний підхід (жорстко централізоване управління, єдині стандарти для всіх характеристик і властивостей компонентів навчальних закладів – рівня кваліфікації педагогічного складу, навчальних програм, навчальних досягнень студентів тощо). Порівняльні дослідження з проблем галузі були практично відсутні і здійснювалися лише з метою підкреслення переваг вітчизняної системи.

Вивчення джерельної бази (К.Корсак) показало, що становлення сучасної вітчизняної системи забезпечення якості вищої освіти пройшло три основні етапи: 1991 – 1995 рр. (створення Міністерства освіти і науки України, поява закладів освіти різних форм власності, зниження якості вищої освіти); 1995 – 2005 рр. (активізація урядового інтересу до проблеми освітньої якості, реформування вітчизняної системи забезпечення якості освіти); з 2005 р. – євроінтеграційний період (підписання Болонської декларації).

Попри позитивні зрушення нашої держави (залучення громадськості,

підписання низки урядових нормативних документів, співпраця з міжнародними організаціями в сфері забезпечення якості вищої освіти, введення додатку до диплома європейського зразка, робота над створенням національної кваліфікаційної рамки тощо) Україна займає досить низькі позиції у світових рейтингах якості освіти: 3,5 бали з 5 за параметром забезпечення якості вищої освіти (за результатом перевірки Робочою групою Болонського процесу, 2007 р.), 49 місце зі 133 за параметром якості вищої освіти (за даними «The Global Competitiveness Report» 2009 – 2010 pp.). В результаті аналізу досліджень вітчизняних науковців виявлено основні причини низьких показників системи забезпечення якості вищої освіти України: недостатня прозорість процедур забезпечення якості; обмежена участь зацікавлених сторін в процесах забезпечення освітньої якості – громадськості, роботодавців, бізнес-сектора тощо; збільшення кількості ВНЗ 3-4 рівнів акредитації при одночасному зменшенні державних витрат на освіту.

Аналіз зарубіжної літератури дає підстави виокремити такі засади щодо трактування дефініції «якість освіти»: якість ототожнюється з результатом навчання (Д. Грін, А. Ешворт, К. Тьон, Л. Харві, Ф. Хейворд); якість характеризується як результат і як процес навчання (Н. Селезньова, А. Субетто); якість є інтегрованою складною категорією, що поєднує ряд характерних чинників: якість вхідних даних, якість основного процесу та якість вихідних даних (А. Вроейнстїйн). Усі підходи до визначення поняття «якість освіти» мають спільні риси, зокрема, описують якість освіти як таку властивість, що повинна, по-перше, відповідати деяким встановленим нормам (стандартам, критеріям тощо), по-друге, задовольняти вимоги різних зацікавлених сторін (студентів, роботодавців, державі тощо), надаючи їм очікуваний результат.

Окрім цього, контент-аналіз поняття якості освіти різних зарубіжних науковців дозволив зробити такі висновки: у кожній зацікавленій сторони (студента, викладача, роботодавця, держави) існує власне уявлення про якість освіти; «якість освіти» є інтегральним поняттям; для досягнення загальновизнаної якості освіти необхідно створити ефективну систему забезпечення якості.

Дисертаційне дослідження показало, що переважна більшість дослідників (А. Вроейнстїйн, Д. Вудхаус, Д. Діл, Ф. Хейворд) стоїть на позиціях спільного підходу до трактування поняття «забезпечення якості освіти», визначення якого є подібними і зводяться до тлумачення його як систематичного моніторингу різних аспектів діяльності ВНЗ з метою визначення їх відповідності встановленим освітнім стандартам. При цьому поняття «системи забезпечення якості вищої освіти» європейські науковці визначають як комплексне утворення, що містить такі елементи: виконавчі організаційні структури; визначені норми якості (стандарти якості, кваліфікаційні рамки тощо); критерії; механізми забезпечення якості (процедури внутрішнього, зовнішнього забезпечення якості, підвищення якості, зворотнього зв'язку тощо); відповідні ресурси.

У дослідженні виявлено, що хоча проблема якості освіти набула широкого розголосу в останні 30 років, вона існувала задовго до цього часу й була

невід'ємною частиною академічних традицій. Відомий європейський експерт з питань освітньої якості А. Вроейнстїйн виокремив ряд причин, які пояснюють збільшення інтересу до якості: масовий характер вищої освіти; потреба уніфікації сертифікатів про вищу освіту у зв'язку з процесом міграції кадрів; виникнення програм міжнародних обмінів (мобільності); автономізація діяльності ВНЗ.

Здійснено характеристику теоретичних основ забезпечення якості. До них належать: теорія обмежених ресурсів (The Theory of Limited Supply), теорія якості в контексті місії (The Theory of Quality Within Mission), теорія доданої вартості (The Theory of Value-Added). Усі ці теорії висвітлюють різні погляди на критерії якості вищої освіти.

Досліджуючи генезу понять якості вищої освіти і забезпечення якості вищої освіти, ми звернулися до систем забезпечення якості, які існували в різні часові періоди. Згідно з Дж. Кауко (Jaakko Kauko), впровадження процесів забезпечення якості у європейських країнах відбувалось у три етапи: ранній початок (early beginning), злет (takeoff) та інституціоналізація (institutionalisation). У процесі аналізу етапів розвитку європейської системи забезпечення якості вищої освіти зроблено висновок, що хоча розповсюдження ідей про доцільність забезпечення якості почалося задовго до Болонського процесу, воно продовжило інтенсивно формуватися під його впливом.

У другому розділі **«Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти Ірландії»** проаналізовано історичні та соціально-економічні передумови становлення системи забезпечення якості вищої освіти Ірландії, визначено характер взаємозв'язків усіх компонентів неперервного навчання: дошкільної, початкової, загальної середньої, професійної середньої освіти та освіти дорослих, що впливають на якість вищої освіти.

Ретроспективний педагогічний аналіз історичних витоків формування системи забезпечення якості вищої освіти Ірландії дозволив виявити, що важливими чинниками впливу на якість освітньої діяльності є фундаментальність освітньої системи. Традиційно ірландська система освіти була децентралізованою і поліфонічною, в основі якої лежали різні світоглядні, політичні й економічні підходи до функціонування навчальних закладів і забезпечення освітньої якості. З самого раннього християнського періоду до кінця XVII ст. в Ірландії існували різноманітні навчальні заклади: світські (їх витоками були бардівські школи), конфесійні (переважно католицькі та протестантські). До XVI ст. система освіти Ірландії була доступна лише дітям привілейованих прошарків населення, носила консервативний елітаризований характер, відображаючи політику правлячої верхівки, яка економічно і політично стимулювала розвиток протестантських шкіл. З XVI по XVIII ст. середня освіта характеризувалася протистоянням двох домінуючих конфесій (протестантської та католицької), які стимулювали розвиток різних типів навчальних закладів (монастирські, приходські, англійські, привілейовані, національні школи, школи на відкритому повітрі). До перших спроб гармонізації освітньої системи відносяться реформи 30-х років XIX ст., коли король Стенлі вперше представив національну систему шкільної освіти, пронизану

його ідеалістичним баченням гармонії через багатоманітність віросповідання. Після проголошення Ірландії незалежною республікою у 1949 р. відбулися такі трансформаційні зміни: елітарної освіти – на доступну і масову, конфесійного протистояння – на світоглядну толерантність. Важливою стала реформа 1966 р., згідно з якою середня освіта оголошувалася безоплатною для всіх дітей країни.

Трансформаційні зміни в середній освіті вплинули на реформування вищої освіти, яка стала більш демократичною, доступною, проте не втратила високих показників якості. Серед найдавніших ВНЗ Ірландії (Королівський університет Ірландії, Католицький університет Ірландії) особливе місце займає університет Трініті Коледж, відомий у всьому світі. Історія університету ознаменувалась синусоїдним ритмом: з одного боку – жорсткі політичні умови, війни, повстанські спалахи, що значно уповільнювало викладацько-дослідницьку діяльність; з іншого – закладення фундаменту одного з найпотужніших просвітницько-освітніх центрів Європи. Діяльність Трініті Коледжу охопила чотири періоди: фундації (1592-1700), поширення зони просвітницького впливу (1700-1831), академічного розвитку (1831-1918), трансформаційних змін (1918-2011). Особливо значущі перетворення відбулися упродовж четвертого періоду, а саме: демократизація управління, гендерна рівність при вступі, інтернаціоналізація освітньої діяльності. Важливою запорукою високої якості є традиційний інститут професійних тьюторів, які здійснюють моніторинг освітньої діяльності кожного студента, допомагають йому як у професійному, так і в особистісному зростанні.

На сучасному етапі в Ірландії встановилась ефективна система управління вищою освітою. На національному рівні головна відповідальність за управління вищими навчальними закладами належить Міністерству освіти і навичок. Для системного забезпечення якості вищої освіти Міністерство працює в таких напрямках: забезпечення рівності, доступності, плановості та якості освіти; забезпечення якісних результатів навчання; сприяння неперервності освіти; задоволення потреб і очікувань усіх учасників освітнього процесу; підвищення компетентності працівників Міністерства; організація досліджень в галузі моніторингу, управлінської діяльності, прогностики.

З'ясовано, що в Ірландії здійснюється комплексний моніторинг якості діяльності всіх компонентів системи неперервної освіти: дошкільної, початкової, загальної середньої, професійної середньої та освіти дорослих.

Якісно організований у педагогічному і психологічному сенсі навчальний процес у всіх ланках неперервної освіти слугує запорукою успішності вищої освіти Ірландії, яка має бінарну структуру, представлена двома основними типами ВНЗ – університетами і технологічними інститутами. Загалом ірландська система вищої освіти включає 7 університетів, 15 технологічних інститутів, 7 педагогічних коледжів та понад 30 незалежних коледжів.

Ірландія є однією з найбільш технологічно розвинених країн світу, чому сприяє висока якість технологічної освіти. Близько 70% ірландських студентів вивчають інженерію, комп'ютерні науки, техніку і програмування. Співпраця ВНЗ з ринком праці, з виробництвом і роботодавцями, зокрема, з великими

комп'ютерними компаніями – Пфайзер (Pfizer), Люсент технолоджіс (Lucent Technologies), Інтел (Intel), Ай-Бі-Ем (IBM), Епл (Apple), Дел (Dell) та ін. дає позитивні навчальні результати і постійний попит на молодих спеціалістів-випускників ВНЗ. Світові компанії сприяють академічним дослідженням в галузі технологій, спонсорують освітні проекти, надають стипендії і гранти талановитим студентам і молодим науковцям.

З'ясовано, що Ірландія активно співпрацює з міжнародною спільнотою в освітній сфері – ірландські ВНЗ пропонують іноземним студентам різні навчальні програми, що включають обмін кредитами. У кожному ВНЗ функціонує спеціальний офіс закордонного навчання. Кожного року кілька десятків студентів, викладачів і співробітників вищих навчальних закладів Ірландії беруть участь у програмах обміну, зокрема, SOCRAT, ERASMUS, LINGUA, Erasmus Mundus.

У третьому розділі **«Забезпечення якості вищої освіти Ірландії в контексті євроінтеграційних процесів»** здійснено порівняльний аналіз ірландських та загальноєвропейських кваліфікаційних стандартів, схарактеризовано організаційні засади забезпечення якості вищої освіти, особливості встановлення, використання та моніторингу процедур забезпечення якості у ВНЗ Ірландії з огляду на євроінтеграційні процеси.

Визначено, що досягнення якісного рівня вищої освіти в Ірландії стало можливе завдяки створенню ефективної системи забезпечення якості, яка охопила чотири рівні: мікро- (інституційний), мезо- (національний), макро-(європейський) та громадський і дозволила здійснювати систематичний моніторинг і прогнозування розвитку освітньої галузі.

З'ясовано, що важливим базисом для якісної європейської вищої освіти є освітні кваліфікаційні рамки, які забезпечують якість і прозорість освітніх кваліфікацій, спрощують їх розуміння і співставлення, сприяють їх взаємному визнанню різними державами Європи. Створення і ратифікація провідних європейських кваліфікаційних рамок, а саме: Всеохоплюючої рамки кваліфікацій європейського простору вищої освіти (The Overarching Framework for Qualifications in the European Higher Education Area) (2005 р.) та Європейської кваліфікаційної рамки для навчання впродовж життя (European Qualifications Framework for Lifelong Learning) (2008 р.) стало закономірним результатом довготривалої копіткої роботи численних моніторингових інституцій та міжнародних організацій, з'їздів і конференцій Міністрів вищої освіти європейських країн та експертів освіти, зокрема таких: Копенгагенська конференція з питань кваліфікаційних структур у європейській вищій освіті 2003 року, Берлінський з'їзд 2003 року, Бергенський з'їзд 2005 року, Лондонський з'їзд 2007 року та ін. Обидві європейські рамки кваліфікацій, не зважаючи на ряд відмінностей, слугують однаковим цілям: вони формують базис для розробки національних кваліфікаційних рамок, що, в свою чергу, сприяє забезпеченню якості освіти, її доступності, полегшенню розпізнавання кваліфікацій в межах європейських країн.

Дослідження показало, що розвиток національної кваліфікаційної рамки Ірландії, офіційно затвердженої у 2003 р., на кілька років випередив

загальноєвропейський процес. Впровадження НКР набагато спростило процес порівняння й співставлення національних кваліфікацій. Усі цикли загальноєвропейських кваліфікаційних рамок є представленими в ірландській НКР, тобто всі кваліфікації, здобуті у ВНЗ Ірландії, відповідають загальноєвропейським стандартам.

У розділі стверджується, що якість вищої освіти Ірландії забезпечується організаційними засадами системи забезпечення якості, до яких належать: законодавчо обґрунтоване утворення відповідних організацій і агенцій для внутрішнього і зовнішнього забезпечення якості освіти; об'єднання агенцій з метою обміну досвідом та ліцензування агенцій з забезпечення якості; співробітництво з міжнародними організаціями; сприяння розвитку європейського простору вищої освіти.

У дисертації наголошується на інтегрованому характері системи забезпечення якості вищої освіти Ірландії, що обумовлюється бінарністю вищої освіти, і поєднує внутрішню й зовнішню підсистеми забезпечення якості. Кожна підсистема інтегрує ряд важливих компонентів, функціональна взаємодія яких забезпечує високий рівень якості вищої освіти. За зовнішнє забезпечення якості на національному і європейському рівні у кожному секторі вищої освіти несе відповідальність спеціальний орган (для університетів – Рада ірландських університетів з питань якості, для технологічних інститутів – Рада з питань вищої освіти і навчальних сертифікатів, і окремо для Дублінського технологічного інституту – Управління з питань національних кваліфікацій Ірландії). Мережа якості ірландської вищої освіти сприяє співпраці на національному й міжнародному рівнях, ефективному обміну інформацією і досвідом в галузі забезпечення якості з 2003 р.

Для внутрішнього забезпечення якості існують законодавчі підстави, що дозволяють ВНЗ Ірландії самостійно встановлювати процедури і розпоряджатися стратегією власного розвитку. У дослідженні зафіксовано високий рівень автономії ВНЗ Ірландії, законодавче підкріплення якого (Акт про університети 1997 р., Акт про кваліфікації 1999 р.) передувало європейським процесам (початок ХХІ ст.).

У дисертаційному дослідженні з'ясовано, що в європейському просторі діє низка процедур забезпечення якості вищої освіти – інтегральні заходи, в яких функціонально поєднані такі процедурні компоненти: оцінювання, акредитація, аудит, бенчмаркінг. Найчастіше європейськими агенціями застосовуються процедури акредитації та оцінювання навчальних програм (дослідження ЄАЗЯ (ENQA) 2003 р.). Основою для застосування цих процедур є встановлення відповідних стандартів і критеріїв якості, підвищення рівня автономії ВНЗ.

Системне застосування процедур забезпечення якості вищої освіти упродовж останніх десяти років перетворилося на домінуючу тенденцію в ірландській освітній реальності. Характерними процедурами для ВНЗ Ірландії є, зокрема, такі: моніторинг діючих навчальних програм; ухвалення нових навчальних програм та модулів; оцінювання навчальних досягнень студентів; оцінювання діяльності та підвищення рівня кваліфікації педагогічного складу; оцінювання навчальних умов,

матеріального забезпечення, засобів та ін.

Система забезпечення якості вищої освіти Ірландії з міцним, автономним та успішним сектором ВНЗ, інституціональним усвідомленням важливості якості та стандартів, налагодженим механізмом перевірки агенціями забезпечення якості, національною рамкою кваліфікацій та постійно зростаючим прагненням до співпраці між усіма зацікавленими сторонами ефективно впливає на якісні показники європейського простору вищої освіти.

У результаті проведеного дослідження розроблено рекомендації щодо застосування досвіду Ірландії для покращання функціонування вітчизняної системи забезпечення якості вищої освіти. Отже, до прогнозованих напрямів діяльності належать такі:

- розробка національної кваліфікаційної рамки та узгодження її з загальноєвропейськими кваліфікаційними рамками для підтримання якості національних кваліфікацій на європейському рівні;

- розширення автономії вищих навчальних закладів з наданням їм можливості самостійно визначати внутрішні процедури забезпечення якості, брати участь у різного роду національних, європейських та міжнародних організаціях з метою обміну позитивним досвідом, а також створювати органи, відповідальні за координацію процесів забезпечення якості;

- дослідження й уніфікація очікувань усіх зацікавлених сторін від національної системи забезпечення якості шляхом проведення з'їздів, конференцій, семінарів та утворення відповідних спілок, асоціацій, мереж за участю всіх суб'єктів забезпечення якості – урядових органів, роботодавців, дослідників, академічного, адміністративного і студентського складу ВНЗ;

- створення неурядової національної агенції з забезпечення якості, яка несе відповідальність за оцінювання, запобігання негативних явищ, підтримку діяльності вищих навчальних закладів, а також встановлення зв'язків з європейськими і міжнародними агенціями з забезпечення якості з метою обміну позитивним досвідом і залучення зовнішніх незалежних експертів для здійснення процедур оцінювання;

- реалізація внутрішніх і зовнішніх процедур забезпечення якості вищої освіти самими ВНЗ, національною та європейськими агенціями з забезпечення якості на регулярних і циклічних засадах з проходженням таких основних етапів: самооцінювання ВНЗ, зовнішнє оцінювання групою незалежних експертів, надання експертами рекомендацій щодо покращання діяльності ВНЗ, розробка ВНЗ плану дій з урахуванням рекомендацій експертів, оприлюднення результатів комплексного оцінювання.

Підкреслимо, що використання зарубіжного досвіду може бути ефективним лише при врахуванні вітчизняних соціальних, економічних, освітніх, культурних особливостей і традицій.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз джерельної бази з проблеми дослідження дозволив виявити, що інтерес вітчизняних науковців зосереджений на багатьох аспектах забезпечення

якості вищої освіти: філософських, психологічних, педагогічних, економічних, соціологічних. Поняттійно-категоріальний дискурс проблеми дослідження охоплює праці вітчизняних науковців, які присвячені філософському узагальненню феномена якості освіти, моніторингу якості освіти на усіх рівнях, застосуванню інформаційно-комунікаційних технологій для підвищення якості освіти, педагогічній діагностиці, якісному підходу до управління освітньою галуззю, що свідчить про актуалізацію проблематики якості освіти у вітчизняному педагогічному просторі.

У процесі дослідження виявлено позитивні зрушення України в напрямі модернізації національної системи забезпечення якості вищої освіти: залучення громадськості, підписання відповідних урядових документів, співпраця з міжнародними організаціями, уведення додатку до диплому європейського зразка, розробка проекту національної кваліфікаційної рамки.

2. На основі аналізу праць зарубіжних учених визначено причини загострення проблеми забезпечення якості вищої освіти у європейському просторі, зокрема, масовий характер вищої освіти, неефективність централізованої форми управління, поява міжнародних програм обміну, необхідність стандартизації, підписання Болонської декларації. Виокремлено спільні характеристики підходів вітчизняних науковців до тлумачення поняття «забезпечення якості вищої освіти»: стандартизація прогнозованих результатів вищої освіти, задоволення потреб різних зацікавлених сторін, надання освітніх послуг відповідної якості. Визначено зміст поняття «системи забезпечення якості вищої освіти» як комплексного утворення, що містить такі елементи: виконавчі організаційні структури; визначені норми якості (стандарти якості, кваліфікаційні рамки тощо); критерії; механізми забезпечення якості (процедури внутрішнього, зовнішнього забезпечення якості, підвищення якості, зворотнього зв'язку тощо); відповідні ресурси. Виокремлено ряд загальноєвропейських тенденцій щодо процесів забезпечення якості вищої освіти: загальне підвищення інтересу до якості вищої освіти; автономізація діяльності вищих навчальних закладів і надання їм права самостійно встановлювати процедури забезпечення якості; стандартизація навчальних результатів шляхом впровадження національних та європейських кваліфікаційних рамок; налагодження механізмів перевірки за допомогою залучення зовнішніх незалежних експертів; створення агенцій та організацій з забезпечення якості освіти, а також прагнення до співпраці між усіма зацікавленими сторонами.

3. Упродовж досліджуваного періоду система забезпечення якості вищої освіти Ірландії формувалася шляхом збереження позитивних традицій (поліфонічність, полікультурність, автономія), подолання перешкод (багатовікова колоніальна експлуатація Великою Британією, довготривалий штучний розділ країни, консерватизм політики різноманітних партій, постійне втручання церкви, відсутність послідовної державної політики, недоступність освіти для більшості населення), створення сприятливого соціально-економічного середовища (збереження національно-етнічної культури, консолідація суспільства, чітка стратегія розвитку держави, високий рівень стандартів життя, рівний доступ до

отримання якісної вищої освіти, перехід до системи безкоштовного навчання, інтенсивний розвиток інформаційно-комунікаційних і нано-технологій), впровадження позитивних світових тенденцій функціонування освітнього простору (демократичність, доступність, перманентність, відкритість, прозорість, інтегративність). Проаналізувавши зміни в законодавчих основах функціонування системи забезпечення якості вищої освіти в Ірландії, виокремлено домінуючі тенденції: збільшення ступеня автономності ВНЗ, делегування функцій управління неурядовій структурі (Агентству з управління вищою освітою), підвищення статусу технологічних коледжів.

4. У ході дисертаційного дослідження здійснено педагогічний аналіз системи забезпечення якості вищої освіти Ірландії. Ця система є інтегрованою, що зумовлено бінарністю вищої освіти країни. Система забезпечення якості вищої освіти Ірландії складається з таких підсистем: зовнішнього забезпечення якості і внутрішнього забезпечення якості. Відповідно кожна підсистема інтегрує ряд важливих компонентів, функціональна взаємодія яких забезпечує високий рівень якості вищої освіти.

За зовнішнє забезпечення якості у кожному секторі вищої освіти несе відповідальність спеціальний орган: для університетів – Рада ірландських університетів з питань якості, для технологічних інститутів – Рада з питань вищої освіти і навчальних сертифікатів, і окремо для Дублінського технологічного інституту – Управління з питань національних кваліфікацій Ірландії.

Для внутрішнього забезпечення якості існують законодавчі підстави, що дозволяють ВНЗ Ірландії самостійно встановлювати процедури і розпоряджатися стратегією власного розвитку. Рівень автономії закладів вищої освіти Ірландії є достатньо високим.

Система забезпечення якості вищої освіти, що розпочала ефективне функціонування в Ірландії з 1997 року, цілком консолідує з системою забезпечення якості, представленою у «Європейських стандартах та рекомендаціях для забезпечення якості вищої освіти» 2005 року, на підставі чого робимо висновок про те, що система забезпечення якості вищої освіти Ірландії у своїх перетвореннях на кілька років випередила загальноєвропейську, встановлено запозичення позитивного досвіду Ірландії європейськими експертами.

Ефективність і дієвість системи забезпечення якості вищої освіти Ірландії доводять позитивні відгуки експертів різних європейських і міжнародних організацій, зокрема, Європейської університетської асоціації (EUA) та Організації економічної співпраці й розвитку (OECD).

5. Здійснене дисертаційне дослідження дозволило виявити можливості використання досвіду Ірландії з метою покращання функціонування вітчизняної системи забезпечення якості вищої освіти за такими напрямками:

- децентралізація організаційної структури системи забезпечення якості вищої освіти (створення неурядової національної агенції з забезпечення якості, яка несе відповідальність за оцінювання, запобігання негативних явищ, підтримку діяльності вищих навчальних закладів, встановлення зв'язків з європейськими і

міжнародними агенціями з забезпечення якості з метою обміну позитивним досвідом і залучення зовнішніх незалежних експертів для здійснення процедур оцінювання; розширення автономії ВНЗ: надання їм можливості самостійно встановлювати процедури забезпечення якості, створювати органи, відповідальні за координацію процесів забезпечення якості, брати участь у різного роду національних, європейських та міжнародних організаціях з метою обміну позитивним досвідом);

- узгодження національної системи забезпечення якості з загальноєвропейськими стандартами (дослідження та уніфікація очікувань усіх зацікавлених сторін – урядових органів, роботодавців, дослідників, академічного, адміністративного і студентського складу ВНЗ – шляхом проведення відповідних з'їздів, конференцій, семінарів та утворення спілок, асоціацій, мереж; розробка національної кваліфікаційної рамки, яка гармоніювала б з загальноєвропейськими кваліфікаційними рамками);

- систематичне вдосконалення процесу забезпечення якості вищої освіти (регулярне застосування внутрішніх процедур – самими ВНЗ, зовнішніх процедур – національними та європейськими агенціями згідно з європейською чотирівневою моделлю: самооцінювання ВНЗ, зовнішнє оцінювання групою незалежних експертів, надання експертами рекомендацій щодо покращання діяльності ВНЗ, розробка ВНЗ плану подальших дій з урахуванням рекомендацій експертів, оприлюднення результатів комплексного оцінювання).

Представлені в дисертаційному дослідженні особливості функціонування системи забезпечення якості вищої освіти Ірландії є результатом аналізу проблеми з огляду на історичні витоки й сучасні євроінтеграційні процеси. Однак проведений науковий пошук не вичерпує всі аспекти досліджуваної проблеми. Подальшого вивчення потребують такі напрями: стандартизація вищої освіти; децентралізація управління системами вищої освіти; порівняльно-педагогічний аналіз систем забезпечення якості вищої освіти в європейському регіоні та світі.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Запорожченко Ю. Г. Забезпечення якості вищої освіти в Європі: досвід Ірландії : навчально-методичні рекомендації для студентів педагогічних спеціальностей / Ю. Г. Запорожченко. – Київ : «Принт-центр», 2010. – 75 с.
2. Запорожченко Ю. Г. Особливості освітнього менеджменту в Ірландії / Запорожченко Юлія Григорівна // Вища освіта України : темат. вип. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К., 2008. – Дод. 3, т. IV (11). – С. 311–315.
3. Запорожченко Ю. Г. Дистанційне навчання як провідний засіб інформаційної технологізації системи освіти Ірландії / Запорожченко Юлія Григорівна // Вища освіта України : темат. вип. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К., 2008. – Дод. 3, т. III (10). – К., 2008. – С. 167–173.
4. Запорожченко Ю. Г. Вища освіта в Ірландії в умовах євроінтеграції / Юлія

Запорожченко // Обрії. – 2008. – № 2. – С. 39–41.

5. Запорожченко Ю. Г. Вплив студентського самоврядування на розвиток особистості в умовах Болонського процесу / Запорожченко Юлія Григорівна // Проблеми особистості в сучасній науці: результати та перспективи досліджень : вісн. Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка; сер. «Соціологія. Психологія. Педагогіка» / відпов. ред. : І. П. Маноха. – К. : Гнозис, 2009. – Темат. вип. № 2. – С. 311–313.

6. Запорожченко Ю. Г. Концепції забезпечення якості вищої освіти у європейському просторі / Юлія Григорівна Запорожченко // Вища освіта України : темат. вип. «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології». – 2010. – № 3 (дод. 1). – Т. 2. – С. 39–43.

7. Запорожченко Ю. Г. Знайомимося з системою освіти Ірландії / Запорожченко Юлія Григорівна // Обдарована дитина. – 2008. – № 1. – С. 8–12.

8. Запорожченко Ю. Г. Організаційні засади забезпечення якості вищої освіти в Ірландії / Запорожченко Юлія Григорівна // Вісн. Львів. нац. ун-ту імені І. Франка. – Львів, 2009. – Вип. 25. (Ч. 3). – С. 313–319.

9. Запорожченко Ю. Г. Проблема забезпечення якості вищої освіти: сучасність та перспективи / Запорожченко Юлія Григорівна // 1020-річчя історії шкільної освіти в Україні: традиції, сучасність, перспективи : міжнар. наук. конф. : зб. матеріалів / редкол. : В. О. Огнев'юк, Л. Л. Хоружа та ін. – К. : КМПУ імені Бориса Грінченка, 2009. – С. 109–111.

10. Запорожченко Ю. Г. Роль ірландського студентського самоврядування в європейських інтеграційних процесах / Запорожченко Юлія Григорівна // Матеріали конференції «Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій». – Суми, 2009. – Т. 3 (ч. 3). – С. 73–75.

11. Запорожченко Ю. Г. Забезпечення якості освітньої діяльності ірландських університетів в контексті трирівневого підходу / Запорожченко Юлія Григорівна // Матеріали п'ятої Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Інтернет-ресурс української науки». – К. : ТОВ «Меганом», 2010. – Ч. 2. – С. 14–17.

12. Запорожченко Ю. Г. Дистанційна освіта Ірландії в квалітативному аспекті [Електронний ресурс] / Запорожченко Юлія Григорівна // Звіт. наук. конф. Ін-ту інформ. технологій і засобів навчання НАПН України : матеріали наук. конф., (Київ, 24 берез. 2011 р.). – К. : ІТЗН НАПН України, 2011. – Режим доступу : <http://www.ime.edu-ua.net/cont/tezy.pdf>. – Заголовок з екрану.

АНОТАЦІЇ

Запорожченко Ю. Г. Система забезпечення якості вищої освіти в Ірландії. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ, 2011.

У дисертації виявлено ступінь дослідженості заявленої проблеми у вітчизняному та зарубіжному педагогічному просторі; з'ясовано історичні передумови становлення системи забезпечення освітньої якості Ірландії в контексті взаємозв'язків усіх компонентів неперервної освіти; розглянуто організаційні засади забезпечення якості вищої освіти, розбудову національної кваліфікаційної рамки, особливості використання та моніторингу процедур забезпечення якості у ВНЗ Ірландії з огляду на євроінтеграційні процеси; розроблено рекомендації для покращання функціонування вітчизняної системи забезпечення якості вищої освіти.

Ключові слова: якість вищої освіти, забезпечення якості вищої освіти, система забезпечення якості вищої освіти, організаційні засади забезпечення якості, процедура забезпечення якості, критерій, стандарт, кваліфікаційна рамка, система освіти Ірландії.

Запорожченко Ю. Г. Система обеспечения качества высшего образования в Ирландии. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. – Киевский университет имени Бориса Гринченко, Киев, 2011.

В диссертации исследована степень изученности заявленной проблемы в отечественном и зарубежном педагогическом пространстве; выявлены исторические предпосылки развития ирландской системы обеспечения качества образования; рассмотрены организационные основы обеспечения качества высшего образования, развитие национальной квалификационной рамки, особенности использования процедур обеспечения качества в высших учебных заведениях Ирландии с учетом евроинтеграционных процессов; разработаны рекомендации для улучшения функционирования украинской системы обеспечения качества высшего образования.

Ключевые слова: качество высшего образования, обеспечение качества высшего образования, система обеспечения качества высшего образования, организационные основы обеспечения качества, процедура обеспечения качества, критерий, стандарт, квалификационная рамка, система образования Ирландии.

Zaporozhchenko Y. G. The system of the higher education quality assurance in Ireland. – Manuscript.

The thesis on competing a scientific degree of a Candidate of Pedagogical Science by the speciality 13.00.01 – General Pedagogy and History of Pedagogy. – Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, 2011.

In the dissertation the degree of investigation of named problems in the national educational space is reflected. Analysis of sources has shown the interest of Ukrainian scientists focused on many aspects of quality assurance (QA): philosophical, psychological, pedagogical, qualimetric, economic, etc. The similarities of different approaches to the category “QA System of Higher Education” are pointed out.

The analysis of foreign scientists' works in the context of the researched problem is made. The causes of exacerbation of QA problems in European higher education are characterized: appearing of massive higher education, the inefficiency of centralized forms of governance, the emergence of international exchange programs, the need for standardization. The main European trends in QA processes of higher education are pointed out: general increasing of interest in the quality of higher education, autonomy of higher educational institutions, standardization of educational outcomes through the implementation of national and European qualifications frameworks, development of mechanisms for extra-verification by independent experts, cooperation between all stakeholders, creation of different agencies, organizations, associations for QA.

In our research the historical background of the development of Irish QA system in the context of the relationships of all components of lifelong learning is represented. During the studied period the Irish QA system of higher education was to overcome many negative factors: centuries of colonial exploitation by Great Britain, artificial partition of the country, conservative policy of various parties, interference of the church, lack of a consistent government policy, lack of access to education for the majority of people, etc. Saving the positive traditions (polyphonic, multicultural, autonomy) and the implementation of the best European trends (democracy, accessibility, permanency, openness, transparency, integrativity) enabled Ireland to overcome the crisis in educational sphere. The main trends in Irish QA system's development are: equal access to higher education, implementation of free education system, increasing degree of autonomy of universities, delegating the management to the non-governmental structure, increasing the status of technological colleges.

The organizational bases for higher education QA, the development of national qualification frameworks, the use and monitoring of the procedures for QA in Irish higher education institutions in integrative aspect are characterised. The QA system for higher education which started effective functioning in Ireland since 1997, is completely consolidated with the system of QA, represented in the «European standards and directives of 2005». We conclude that the Irish system of QA in its transformations is several years ahead of the European one. The efficiency of Irish QA system is proved by positive feedback of experts from various European and international organizations: the European Universities Association (EUA) and the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD).

On the basis of European trends and Irish experience' analysis the methodical recommendations for improving of the Ukrainian quality assurance system are made.

Key words: quality of higher education, quality assurance of higher education quality assurance system of higher education, institutional frameworks for quality assurance, quality assurance procedures, criteria, standards, Qualifications Framework, the education system of Ireland.